

Onderzoek naar het professionele zelfbeeld

Belgische verpleegkundigen zijn trots op hun beroep

De druk op de zorg neemt toe. Door de vergrijzing en de toename van chronisch zieken dreigt in verschillende Europese landen nu of in de toekomst een tekort aan verpleegkundigen. De krapte op de arbeidsmarkt maar ook een hoog verloop door arbeidsontevredenheid en burn-out, zullen dit probleem verergeren. Het is daarom van belang om na te gaan hoe de wervingskracht van het beroep groot of op peil gehouden kan worden en hoe verpleegkundigen voor het beroep te behouden zijn.

Doel

De vragen naar de wervingskracht en het behoud van verpleegkundigen vormden de aanleiding voor het onderzoek van Siebens en collegae naar het professionele zelfbeeld van verpleegkundigen in Belgische ziekenhuizen. Met zelfbeeld bedoelen ze de manier waarop verpleegkundigen zichzelf zien in hun werkomgeving. Daarbij onderscheiden ze drie dimensies: competentie, verpleegkundige zorg en teamfunctioneren.

Methode

Het onderzoek bestond uit twee delen. Het eerste deel omvatte de ontwikkeling van een vragenlijst op basis van een literatuurstudie en een kwalitatief onderzoek. Het resultaat is een vragenlijst (BELIMAGE) met 52 vragen en 279 items.

In het tweede deel werd de vragenlijst uitgezet in 22 algemene ziekenhuizen in België, waarbij onder andere rekening werd gehouden met geografische ligging, soort ziekenhuis en aantal bedden. Het aantal potentiële respondenten bedroeg 13.958.

Resultaten en conclusies

De respons in dit project was heel hoog: 69 procent. Maar liefst 9638 verpleegkundigen (gemiddelde leeftijd 36,9 jaar; 83,9% vrouw) vulden de vragenlijst in. De meerderheid (86,7%) werkte als verpleegkundige, de anderen onder meer als verpleegkundig specialist of leidinggevende. Het onderzoek leverde veel en gedetailleerd beschreven resultaten op, waarvan er hier enkele belangrijke worden genoemd. De respondenten beoordeelden zichzelf als competent (70,4%) of zeer competent (14,6%) en kwalificeerden het streven om patiënten te genezen en detectie van zorgproblemen en complicaties als prioriteiten van de verpleegkundige zorg. Vrijwel alle respondenten hechten veel belang aan het werken in teams, zowel intra- als multidisciplinair. Niettemin kwalificeerde een omvangrijke groep (43,3%) het teamwork met artsen als ontoereikend. Opvallend is verder dat de respondenten denken dat de Belgische bevolking een negatief beeld heeft van de verpleging (40,1%) en een onjuist beeld van de verpleegkunde (79,6%). Toch is het merendeel van de respondenten (87,1%) trots op het eigen beroep en 60,8 procent van hen geeft aan dat ze er desgevraagd opnieuw voor zouden kiezen. 87,3 procent voelt zich gewaardeerd door de individuen in hun directe (werk)omgeving.

Bespreking

Het zelfbeeld van Belgische verpleegkundigen die in het ziekenhuis werken is positief te noemen. Ze zijn trots op hun beroep en voelen zich gewaardeerd door individuen in hun directe omgeving; ik neem aan dat dit in de eerste plaats de patiënten zijn. Een opvallend gegeven is overigens dat deze verpleegkundigen het streven om patiënten te genezen en een medisch-technische benadering als belangrijkste uitgangspunt van verpleegkunde zien. Zorgaspecten worden wel als belangrijk gekwalificeerd maar in het dagelijkse werk als secundair gezien. Dat roept een aantal vragen op.

Zou het kunnen zijn dat de beroepstrots van de ondervraagde verpleegkundigen vooral wordt verklaard door de component medisch-technisch handelen, terwijl de Belgische bevolking verpleegkunde vooral aan zorgaspecten afmeet, wat de respondenten dan weer als onjuist beeld kwalificeren? Als dat zo is, dan is er werk aan de winkel en moet het imago van de zorg worden opgekrikt. De zorgaspecten zijn voor patiënten uitermate belangrijk en vormen mijns inziens de kern van de verpleegkunde. Om hier meer zicht op te krijgen verdient het aanbeveling het onderzoek te herhalen in andere sectoren, zoals de ouderenzorg.

Verder is het moeilijk sommige uitkomsten op waarde te schatten zonder dat er vergelijkingsmateriaal voorhanden is. Ter illustratie: hoewel een meerderheid zegt hetzelfde beroep te zullen kiezen als ze het zouden moeten overdoen, is de vraag bijvoorbeeld hoe dat bij andere beroepen is. Een dergelijk gegeven is zeker van belang als men deze informatie wil gebruiken voor werving van verpleegkundigen op een concurrerende arbeidsmarkt.

Vergelijkingsmateriaal over dezelfde beroepsgroepen uit andere landen zou, zoals de auteurs zelf aangeven, ook gewenst zijn. Ik zou erg benieuwd zijn naar de uitkomsten van een studie als deze onder Nederlandse verpleegkundigen en verzorgenden.

Siebens, K., Dierckx de Casterlé, B., Abraham, I. e.a. The professional self-image of nurses in Belgian hospitals: a cross-sectional questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies* 43, 2006, p. 71-82.

*Dr. Jan PH Hamers is hoogleraar verpleging en verzorging van ouderen aan de Universiteit Maastricht.